

besitter styrkan att i de konkreta besluten hålla visionerna levande. Han besitter den förmåga, som hittills alltid utmärkt partiets ledare, nämligen att kunna göra politiken till ett dynamiskt samspel mellan idéer och verklighet.

Vi vill också poängtera, att ett val av Olof Palme innebär att arbetarrörelsen, vårt parti, än en gång väljer en ledare för lång tid framåt, och detta är obestridligen en fördel, som Gunnar Sträng påpekade i förmiddags.

En enig valberedning föreslår sålunda Olof Palme, och jag vill på valberedningens vägnar hemställa till kongressen att med acklamation och enhälligt till ny partiordförande efter Tage Erlander välja Olof Palme.

Fungerande ordförande: Kongressen har hört valberedningens förslag. Är det någon som önskar ordet? Är kongressen redo för beslut? — Svaret är ja.

Eftersom vi bara har en kandidat kanske vi kan följa valberedningens förslag och utse honom med acklamation. Är det kongressens mening? — Svaret är ja.

Kongressen beslöt med acklamation
att till partiordförande utse Olof Palme.

Beslutet följdes av minutlångt bifall.

Fungerande ordföranden: Partivänner! Det bifall som mötte Knut Johanssons föredragning av valberedningens förslag, det enhälliga beslut som därefter har fattats och den applåddåska, som nu mötte Olof Palme, har definitivt satt stopp för alla de kannstöperier och spekulationer om oenighet inom socialdemokratien som förekommit under de senaste månaderna. Nu har partiet sagt sin mening, valt sin ledare. I bifallet låg en varm lyckönskan till Olof Palme och förhoppningar om ett gott och stimulerande ledarskap från Palmes sida. I bifallet låg också ett allt partifolkets löfte om fortsatt energisk medverkan. För det är ju så som vi nyss hörde vid uppläsningen av Geijers dikt, att toppen inte skall inbilla sig att han är topp för sig — det finns ett parti, en rot som skall stimulera toppen till fortsatt växt, samtidigt som toppen skall stimulera roten.

Låt oss nu höra en aldeles ny partiordförande!

Olof Palme: Partivänner! Jag ber att få framföra ett varmt tack för förtroendet.

Valet innebär framför allt ett oerhört ansvar, och jag skall göra allt jag kan för att motsvara förtroendet. Det finns ingen finare uppgift för en demokratisk socialist här i landet än att bli ordförande i det socialdemokratiska partiet.

Att efterträda Tage Erlander är naturligtvis en omöjlig uppgift. Någon tröst är det att veta, att jag inte precis är ensam i partiet

utan kan känna stödet av denna väldiga folkrörelse och dess rötter.

Min första konkreta uppgift blir att framföra det socialdemokratiska partiets tack till sin avgående ordförande Tage Erlander.

Det är nu 23 år sedan Tage Erlander valdes till partiordförande. Dagen efter valet intervjuades han av det norska Arbeiderbladets utsände, Roif Gerhardsen, bror till Einar. Den första frågan löd: "Hela den borgerliga pressen beskriver Dig idag som en nolla. Vad säger Du om det?" Tage Erlander plirade till ett tag och svarade: "Det är ingen dålig utgångspunkt."

Nu har det alltså gått nära ett kvartssekel sedan utgångspunkten. Av glåporden har blivit en nära nog enstämig hyllningskör. Vi kan helt nyktert konstatera att av den förmenta nollan blivit en av de förnämsta folkledare som någonsin funnits i det här landet.

Det kommer i sinom tid att sägas och skrivas mycket om Tage Erlander. Ständigt på nytt kommer lingonen att plockas i värmlandsskogarna, debatten spelas upp i Akademiska Föreningens stora sal i Lund, ATP-striden utkämpas i alla sina skeden och detaljer. Jag skall inte försöka tävla med historikerna. Inte heller passar jag särskilt som porträttör. Efter 16 år av nära nog dagligt samarbete upplever jag mig stå föremålet alltför nära för att egentligen kunna säga något därom. Mitt tack blir därför några anspråkslösa tankar om vad Tage Erlander betytt.

Folkledare med en så enastående förankring hos människorna brukar i allmänhet förknippas med en tid av yttre tryck eller inre spänning. De har i en tid av svår kris lyckats samla nationens krafter och avvärjt ett ödesdigert hot. Men det är ingen sådan yttre dramatik i heroisk tid som skapat Tage Erlanders ställning hos folket. Den har han vunnit som samhällsbyggare i fred. Däri ligger dramatik i hans gärning.

Naturligtvis har hans insatser på utrikespolitikens fält haft genomgripande betydelse. (Och jag bortser då från det förhållandet att via honom värmländskan under täcknamnet engelska spritts ut över världen.) Under hans ledning har en fast och konsekvent neutralitetspolitik kunnat förenas med ett allt vidare ansvar och engagemang för den internationella solidariteten. En punkt finns i dag särskild anledning att uppmärksamma. Internationalismen börjar på andra sidan Kölen, Öresund och Ålands hav. Tage Erlanders första stora satsning på det internationella fältet var försöket att skapa ett skandinaviskt försvarsförbund. Det misslyckades, men sällan har ett misslyckande skapat så mycket sympati och vunnit så många beundrare i alla läger för den som satsade så hårt. Och Tage Erlander har aldrig släppt tanken och viljan att åstadkomma någonting konstruktivt av det nordiska samarbetet. Det är därför helt följdriktigt att hans sista stora satsning mot omvärlden som partiordförande gällde det ekonomiska samarbetet i Norden, NORDEK. Om vi denna gång lyckats vet i dag ingen. Men det är självklart att vår rörelse skall göra sitt yttersta för att fullfölja hans gärning för samarbetet i Norden.

Tage Erlanders insats för att omdana det svenska samhället kan skildras på många sätt. Låt mig säga så här:

Tage Erlander var ordförande i den utredning som lade fram förslaget om barnbidragen. Nu går 1 025 000 familjer varje kvartal till posten och hämtar ut barnbidrag.

Som statssekreterare under Gustav Möller var han med om att forma ut efterkrigstidens stora reformgiv när det gäller folkpensioner, sjukförsäkring, bostadspolitik, och mycket annat. Därmed förändrades människors villkor i det svenska samhället.

Som ecklesiastikminister och ordförande i skolkommissionen tog han initiativet till grundskolereformen. I dag går det nära 1 miljon elever i grundskolan. Och där vi var först följer nu alla Europas länder efter.

Med politiskt mästerskap förde han striden om ATP till seger. I år är det mer än 350 000 människor som lyfter ATP, nästa år blir det 425 000, året därefter 500 000.

Jag kunde ta många fler exempel av denna art. Syftet är att visa detta: Det är i den svenska vardagen — i hemmen, på arbetsplatserna, i skolorna — som Tage Erlanders gärning lever och kommer att leva.

Men förändringen förutsätter en vilja med idén som drivkraft. För att förändra verkligheten måste man vinna opinionen. Det finns säkert ingen partiordförande och statsminister som lagt ned sådan ansträngning eller rättare sagt entusiasm som Tage Erlander på att förklara den ideologiska innebörden av sin politik och att utveckla samverkans och solidaritetens idéer. Det har gett ett skimmer åt det praktiska vardagsarbetet och har betytt mycket för kampmoralen inom vår rörelse. Det har medfört att Tage Erlander alltid sökt striden på idéernas fält. Det har satt sin prägel på det politiska klimatet i landet och påverkat människors sätt att tänka om samhället.

De borgerliga partierna har i dag bekymmer med att behålla sina väljare. Vad värre är från deras synpunkt: Tage Erlander har fått allt fler av de borgerliga väljarna att tänka och känna som socialdemokrater. Det är en tillämpning i praktiken av Per Albin Hanssons tanke att den största segern, den vinner man i motståndarnas hjärtan.

Partivänner, Tage Erlanders grundsyn, hans samverkansideologi, den skall vi envist och oförtrutet föra vidare.

Nu kan jag ana att en inre protest växer fram hos Tage själv. "Detta är att överbetona min betydelse. Det är människornas arbetsinsatser på olika fält som lagt grunden till framgången. Det är kolleger och medarbetare inom den fackliga rörelsen, administrationen, regeringskretsen. Det är först och främst rörelsen som drivit fram samhällsomdaningen." Visst är det så. Det här partiet har alltid aktat sig för att överbetona enskilda personers insats. Vi har skytt varje form av personkult. Det är kollektivet som skapar. Ändå kan Du knappast dra Dig undan ansvaret att i mycket vä-

sentliga avseenden ha satt Din prägel på och inspirerat den rörelse Du tjänat.

Det är fyra särdrag bland många hos Tage Erlander som jag vid det här tillfället skulle vilja särskilt dra fram.

För det första: En politiker måste segra för att kunna uträtta något, förverkliga sin vilja. Segern har sin tjusning. Fanorna fladdrar. Hyllningskören brusar. Så mycket större blir tystnaden i nederlagets stund. Tage Erlander har segrat mer än de flesta. Men han har också mött motgång och nederlag. Dem har han tagit oerhört hårt. Därför att han är så känslig. Och på grund av sin benägenhet att söka förklaringen i egna fel. Men han har rest sig, vidunderligt snabbt, rest sig med den enastående fighting spirit vi alla känner, tänt och inspirerat partifolket att satsa igen och igen.

Tage Erlander har lett socialdemokratin till stora segrar. Han har kunnat göra det i hög grad därför att han varit så stark i motgångens stund.

För det andra: Framgång i politiken föder nya förväntningar, en ny otillfredsställelse med samhället sådant det blivit. Den erfarenheten gör vår rörelse ständigt på nytt, måste så göra. Den lever i Tage. Han har varit partiordförande och statsminister i 23 år. Han är obestriddligen folkpensionär. Ibland är väl kroppen sliten och trött. Men han går an med samma frustande otålighet, på jakt efter nya idéer och uppslag, med ett alltid pyrande missnöje över samhället och sig själv. "Man borde kunna göra ännu mer."

Det står i historieböckerna om mer än en stor man att han dragit sig tillbaka "mätt på ära och berömmelse". Tage drar sig tillbaka ständigt lika hungrig inte på ära och makt men på förnuftiga metoder att använda den politiska makten i en demokrati för att omdana samhället. Du har väl aldrig levat i vad man brukar kalla stillhet och harmoni. Men Du lever i den balans, vars förutsättning är vitalitet, förnyelse och otillfredsställelse med nuet. Endast så kan också det socialdemokratiska partiet leva.

För det tredje: Politikerns yrke är ofta förenat med plågsam pompa, högdragna miner, maktens åthävor, i stället för dess realitet. Det värsta är att det kan tas på allvar och därmed korrumpera personligheter. Det kan bli guldtuppar av just ingenting. För detta har Tage det svårt. En del av oss har förunnats den oförglömliga upplevelsen att se Tage Erlander i främmande land ta emot ett militärt hederskompani. Så vi vet.

Alla vet att Tage alltid bevarat en enkelhet och naturlighet i uppträdandet, att de 23 åren på något fantastiskt sätt lämnat honom opåverkad, oförstörd, helt utan later. Det vittnar inte bara om en mycket äkta blygsamhet, en stor integritet i personligheten. Det har också med demokrati och socialism att göra. Bertold Brecht sa en gång att "en demokratisering förutsätter demokrater, man kan varken besluta eller befalla den". Demokrati gäller inte bara lagfästa fri- och rättigheter. Tage Erlander har förvisso alltid bekäm-

pat diktaturanhängare av alla kulörer. Det är också en fråga om relationer till och mellan människor.

Jag kan inte uttrycka det bättre än Alf Sjöberg gjorde i en intervju en gång. Han sa:

”Jag är en stor beundrare av Tage Erlander. Ju mer vi sett och ser av messianska gestalter, självkorade diktatorer, vapenskramlare, desto mer får vi vara glada och tacksamma för att vi i honom har en man som alltid förmått att hålla huvudet kallt samtidigt som han visat sig kunna arbeta med ödmjukhet.”

För det fjärde: Partiets kärlek till Tage — och den är stor — beror inte bara på att han är duktig, fört oss till seger, förnyat debatt och program, satsat så enormt av sin kraft och sin vilja. Den är ett gensvar på en mänsklig dimension.

Gunnar Hedlund sa en gång att ”Tage Erlander är en god människa”. Så är det. ”Tage är så väldigt snäll”, sa Aina nyligen i en tidningsintervju. Så är det. Men det har ingenting med beskedlighet och mjäkighet att göra. Det flödar fram ur en ömsinhet mot andra människor, som, när allt kommer omkring, nog är det allra ursprungligaste i Din person.

Ödmjukhet i arbetet, ömsinhet mot andra kan måhända te sig egendomligt som sammanfattande kännetecken på en person som slagits så väl, i ett yrke som på många sätt är hårt och obarmhärtigt. Men Tage är en unik person. Och det går att förena om man besinnar att Tage Erlanders gärning och personlighet är förankrad i en genomarbetad samhällssyn. Han har helt enkelt tagit socialismen på ett mycket djupt personligt allvar. Eller annorlunda uttryckt: Han har blivit Tage därför att han är en så fin demokratisk socialist.

Så — Aina, eller Aina som det heter på ransätterska. Tage Erlander sa på sin 60-årsdag att han hade partiet att tacka för nästan allt här i livet. Utom för Aina. Henne hade han hittat alldeles själv. Det är riktigt. Och det skall vi inte försöka ta ifrån honom.

Ni har, efter alla dessa år, i hög grad smält samman som människor, och i vår upplevelse har ni smält samman som ett begrepp. Det beror bl a på att Aina Erlander har alla de goda egenskaper som man kan tillskriva Tage Erlander — och sedan ytterligare några därtill. Hon har alltid varit med. Få personer torde under t ex valturnéer så många gånger ha avlyssnat ungefär samma föredrag utan att visa några som helst tecken på utmattning eller störd sinnesfrid. Detta var ett något vanvördigt sätt att ge uttryck för att Du varit ett ovärderligt stöd för Tage i hans arbete för partiet. Det fina är att Du därvid har bevarat en helt egen självständighet och integritet.

Ni skall strax få en gåva av partiet, d v s partiet firar Aina och Tage genom att åt sig självt (genom BPA) bygga ett hus. Det skall byggas ute vid Bommersvik, vid det sk örnlägret, på slänten ner mot sjön. Ni kommer inte att äga det, så ni behöver aldrig be-

kymra er för fastighetstaxering och sådant som vårt folk ibland råkar ut för. Men ni skall bo där när och så länge ni vill och träffa partiet när ni har lust. Närmare rörelsens hjärta kan ni inte komma.

Så skall då Tage Erlander avgå som partiordförande. Han har bevarat redan gjort det. I och för sig är det inte så märkvärdigt. Så måste det ju bli en gång. En ny generation börjar träda till. En dag är det vår tur. Och rörelsen går alltid vidare. I arbetarrörelsen har generation efter generation stigit fram, satsat ungdomsårens entusiasm och kamplust, vuxenårens handlingskraft och skaparvilja. De har åldrats i dess tjänst. Det som binder samman över generationerna är den demokratiska socialismens idéer om ett bättre samhälle. Det bandet är starkt. Därför går rörelsen alltid vidare.

Tage Erlander avgår. Men inte för att bli pellarhelgon. Han övergår till annat arbete i rörelsens tjänst. För honom blir nog inte övergången svår. Ty även om han varit partiordförande, har vi samtidigt alltid upplevt honom som en partiarbetare bland andra. Och när ljusen slocknar i festlokalen, då börjar rörelsens vardag. Det vet Tage bättre än någon. I den vardagen har vi sett Dig kliva av tåget i snål gryning, med Homburghatten på sned, Observer i ytterfickan och portföljen sprängfull av egendomliga papper. Vi har sett Dig streta i motvinden i riktning mot ett torg eller en möteslokal. Kampen har börjat — med högtalaren. Så har de första minuterna förgått i humningar och harklingar, vanligen omöjliga att uppfatta. Men sedan har det tänt. Och Du har lärt oss, hundra sinom hundra gånger,

att politik är ett praktiskt slit med en trög verklighet,

att den är ett möte med människor i en ständigt fortgående dialog,

att den förutsätter att argumenten provas och siktas med förnuftets kyla, men

att den ändå drivs framåt av en upprördhet över orättfärdigheten och en längtan efter ett bättre samhälle och en vidare gemenskap.

Du har lärt oss att socialdemokratisk politik alltid är en fråga om att i grunden förändra och omdana samhället.

Och ännu har vi mycket att lära av Dig.

När kongressen är slut skall vi tillsammans söka föra ut vårt program i praktisk handling.

När kongressen är över skall vi gå ut bland människorna för att vinna dem för den demokratiska socialismens idéer.

När kongressen är slut börjar 1970 års valrörelse.

I den striden står Du som alltid mitt ibland oss.

Men här och i dag — för privilegiet att så länge ha haft Dig som vår ordförande — säger det socialdemokratiska partiet tack.

*

Olof Palme överlämnade härefter till Tage och Aina Erlander en modell av huset vid Bommersvik.